

JAROSŁAW KOWALSKI

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

SKARGI MIĘDZYPAŃSTWOWE PRZECIWKO FEDERACJI ROSYJSKIEJ W EUROPEJSKIM REGIONALNYM SYSTEMIE OCHRONY PRAW CZŁOWIEKA

1. WPROWADZENIE

W 1949 r. utworzono w Europie nową organizację o charakterze międzynarodowym. Rada Europy (dalej: Rada, RE) pozostałaby zapewne jednym z wielu podmiotów prawa międzynarodowego, gdyby nie utworzony w jej ramach europejski regionalny system ochrony praw człowieka.

Wraz ze stworzeniem systemu i funkcjonującego w jego ramach mechanizmu kontroli ochrona międzynarodowa praw człowieka stała się czymś rzeczywistym, a nie tylko pustą ideą. Zgodna współpraca na poziomie europejskim najpierw kilku, a w kolejnych latach kilkudziesięciu państw pozwalała sądzić, że wojny, ludobójstwa czy zbrodnie wojenne już się w Europie nie powtórzą. Przykład Ukrainy i zdarzeń, jakie na jej obszarze nastąpiły po 24 lutego 2022 r., pokazał, że te oczekiwania się nie spełniły.

Celem artykułu jest rozpoznanie sytuacji Federacji Rosyjskiej jako państwa pozwanego przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka. Wstępny przegląd literatury przedmiotu pozwolił na sformułowanie jednej głównej hipotezy badawczej.

Członkostwo Rosji w Radzie Europy stanowiło wyzwanie dla państw sąsiednich i samej organizacji od momentu przystąpienia Rosji do europejskiego systemu ochrony praw człowieka.

Cel naukowy został zrealizowany przez analizę aktów normatywnych przyjętych w ramach Rady Europy, przeglądu literatury krajowej i zagranicznej oraz analizy orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (Trybunał, ETPC). Zastosowano metodę *desk research*.

2. EUROPEJSKI REGIONALNY SYSTEM OCHRONY PRAW CZŁOWIEKA STWORZONY W RAMACH RADY EUROPY

Rada Europy, organizacja o charakterze międzynarodowym i regionalnym, pierwsza na świecie stworzyła regionalny system ochrony praw człowieka. System ten stał się wzorem dla powstałych później systemów amerykańskiego i afrykańskiego. W tych dwóch systemach najlepiej widoczna jest recepcja licznych rozwiązań przyjętych w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka¹ (dalej: EKPC, Konwencja). Po raz pierwszy wizja stworzenia systemu regionalnej ochrony praw człowieka pojawiła się w maju 1948 r. w trakcie obrad Kongresu haskiego. Po jego zakończeniu przyjęto szereg konkluzji, które obejmowały między innymi chęć przyjęcia Karty Praw Człowieka oraz utworzenia specjalnego Trybunału, którego zadaniem byłoby czuwanie nad implementacją postanowień Karty². Intensywne prace nad Konwencją spowodowały, że już w listopadzie 1950 r. jej tekst został podpisany przez 10 państw członkowskich RE, a po uzyskaniu wymaganej liczby 10 ratyfikacji weszła ona w życie 3 września 1953 r.

Kolejny etap tworzenia europejskiego systemu ochrony praw człowieka obejmował powołanie organów mających zapewnić przestrzeganie praw i wolności sformułowanych w Konwencji. Europejska Komisja Praw Człowieka powstała w 1955 r., a Europejski Trybunał Praw Człowieka

---

¹ Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 4 listopada 1950 r., Rzym, ETS No. 005.

² A.H. ROBERTSON, J.G. MERRILLS, *Human rights in Europe: A study of the European Convention on Human Rights*, I, Manchester 1993, s. 5.

w 1959 r.³ (dalej: ETPC, Trybunał). Te dwa organy wraz z Komitetem Ministrów, organem statutowym RE, miały zapewnić przestrzeganie przepisów Konwencji. Na przestrzeni 70 lat funkcjonowania system podlegał licznym reformom. Największa z nich wprowadzona została w 1998 r. Protokołem dodatkowym nr 11⁴. Zmianie uległa struktura organizacyjna systemu. W miejsce trzech podmiotów posiadających kompetencje o charakterze sądowniczym wprowadzono jeden, stały Trybunał. Europejski Trybunał Praw Człowieka miał być wspierany przez Komitet Ministrów, którego kompetencje ograniczono do zapewnienia wykonywania wyroków. Zlikwidowano Europejską Komisję Praw Człowieka, a jej kompetencje przekazano Trybunałowi. Obecnie ETPC, skarga indywidualna, skarga międzypaństwowa oraz mechanizm wykonywania wyroków tworzą mechanizm kontrolny Konwencji⁵.

Zmianom podlegała także procedura akcesyjna do organizacji dla nowo przyjmowanych państw, a także wymogi, jakie te państwa musiały spełnić. Członkostwo w Radzie obecnie wiąże się z obligatoryjnym obowiązkiem przystąpienia państwa do EKPC. W pierwszych latach funkcjonowania Rady Europy i systemu konwencyjnego nie było takiego wymogu. Sytuacja ta dotyczyła zarówno państw przyjmowanych, jak i państw, które były już członkami tej organizacji. Obowiązek przystąpienia państwa do Konwencji wykształcił się na przestrzeni lat. Można stwierdzić, że doszło do scalenia członkostwa w RE z przystąpieniem do EKPC. W tym kontekście nie można traktować organizacji i Konwencji odrębnie.

---

³ M.R. MADSEN, *From Cold War instrument to supreme European court: The European Court of Human Rights at the crossroads of international and national law and politics*, «Law & Social Inquiry» 32.1/2007, s. 144.

⁴ Protokół dodatkowy nr 11 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, dotyczący przekształcenia mechanizmu kontrolnego ustanowionego przez Konwencję, z 11 maja 1994 r., tekst polski: Dz. U. z 1998 r. Nr 147, poz. 962.

⁵ Zob. więcej: J. KOWALSKI, *Istota mechanizmu kontrolnego w porządku Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, [w:] *System ochrony praw człowieka w Europie w czasie wyzwań pandemicznych*, red. J. JASKIERNIA, K. SPRYSZAK, Toruń 2022, s. 85-100.

3. SKARGA MIĘDZYPAŃSTWOWA W SYSTEMIE KONWENCYJNYM

Podstawą normatywną skargi międzypaństwowej jest obecny art. 33 EKPC. Zgodnie z tym przepisem: „Każda z Wysokich Układających się Stron może wnieść skargę do Trybunału, jeśli uważa, że inna Wysoka Układająca się Strona naruszyła postanowienia niniejszej Konwencji lub jej Protokołów”⁶. Uprawnionym do wniesienia skargi jest państwo będące stroną Konwencji. Przywołany artykuł nie określa przedmiotu skargi, ale wskazuje jedynie na naruszenie przepisów Konwencji i jej protokołów. Rozwiązanie takie jest odmienne od tego zastosowanego w przypadku skargi indywidualnej, gdzie wprost wskazano, że przedmiotem skargi może być jedynie naruszenie praw zawartych w Konwencji lub jej protokołach. Zakres przedmiotowy skargi międzypaństwowej jest zdecydowanie szerszy niż skargi indywidualnej. Oprócz naruszeń praw człowieka i podstawowych wolności określonych w Konwencji i protokołach mogą to być również zarzuty związane z niewykonaniem ostatecznych wyroków Trybunału⁷. Do maja 2023 r. wszystkie skargi wniesione przez państwa – strony Konwencji dotyczyły praw gwarantowanych w EKPC lub jej protokołach.

Dodatkowe wymogi skargi międzypaństwowej zawiera art. 46 Regulaminu Trybunału⁸. Skarga wnoszona przez państwo musi zawierać: nazwę strony, przeciwko której wnoszony jest wniosek; zestawienie faktów; oświadczenie o domniemanym naruszeniu lub naruszeniach Konwencji oraz odpowiednie argumenty na ich poparcie; oświadczenie o spełnieniu kryteriów dopuszczalności (wyczerpanie krajowych środków odwoławczych i zasada czterech miesięcy) określonych w art. 35 ust. 1 Konwencji; przedmiot skargi i ogólne wskazanie ewentualnych roszczeń o słuszne zadośćuczynienie złożonych na podstawie art. 41 EKPC w imieniu domniemanej strony lub stron poszkodowanych; nazwisko

---

⁶ Europejska Konwencja..., art. 33.

⁷ M. KOLENDOWSKA, *Skarga do Strasburga – antidotum na złe prawo?*, «Państwo i Społeczeństwo» 4/2003, s. 179.

⁸ Regulamin Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 18 września 1959 r., pobrane z: https://www.echr.coe.int/documents/rules_court_eng.pdf [dostęp 9 marca 2021 r.].

i adres osoby lub osób wyznaczonych na przedstawiciela; kopie wszelkich istotnych dokumentów, w szczególności decyzji sądowych i innych, dotyczących przedmiotu skargi.

Z orzecznictwa Trybunału i doktryny prawa międzynarodowego wyodrębniono trzy okoliczności wnoszenia skargi międzypaństwowej. Pierwsza okoliczność wniesienia skargi ma miejsce, gdy państwo powód twierdzi, że państwo pozwane dokonało naruszenia praw i wolności osób będących pod jego jurysdykcją. W takich sytuacjach bez znaczenia pozostaje fakt, czy skarga dotyczy obywateli państwa powoda, obywateli państwa pozwanego czy też bezpaństwowców. Ten sposób wnoszenia skargi zbliżony jest do skargi indywidualnej⁹.

Druga okoliczność to wniesienie skargi „zbiorowej”. W przypadku tego typu skargi państwo powód, na podstawie kilku przypadków naruszeń, które zobowiązane jest przedstawić w skardze, twierdzi, że obowiązujące ustawodawstwo lub praktyka administracyjna państwa – pozwanego narusza prawa człowieka i podstawowe wolności zagwarantowane w Konwencji i jej protokołach.

Trzecia możliwość ma miejsce wtedy, gdy państwo – powód, wnosząc skargę, przedstawia ETPC pytanie dotyczące zgodności z Konwencją ustawodawstwa lub praktyki administracyjnej państwa – pozwanego. W tym przypadku skarżący nie jest zobowiązany do przedstawiania przykładów lub sytuacji, na podstawie których wnosi skargę.

Warto wspomnieć, że skarga międzypaństwowa funkcjonuje również w amerykańskim i afrykańskim regionalnym systemie ochrony praw człowieka. W przypadku systemu amerykańskiego uprawnionym do wniesienia skargi są państwa¹⁰, które uznały kompetencję Międzypaństwowego Trybunału Praw Człowieka. Sprawę może wnieść także

---

⁹ A. PŁOSZKA, *Koniec strasburskiego mechanizmu skargi międzypaństwowej?*, «Studia Europejskie» 2/2013, s. 173.

¹⁰ Art. 45 Amerykańskiej Konwencji Praw Człowieka z 22 listopada 1969 r., San Jose, United Nations Treaty Series, MCXLIV, s. 3.

Międzypaństwowa Komisja Praw Człowieka¹¹. Z kolei w systemie afrykańskim uprawnionymi do wniesienia skargi są państwa strony Karty¹².

4. SKARGI MIĘDZYPANSTWOWE W LICZBACH

Dane statystyczne udostępniane na stronach RE i ETPC pokazują, że skarga międzypaństwowa była rzadko stosowana. Do 1 maja 2023 r. Trybunał rozpatrywał łącznie 32 sprawy. Przy czym, co istotne, wniesionych skarg było nieco więcej, bo 45¹³. Z uwagi na przedmiot skargi i stronę pozwaną nierzadko sprawy te były łączone do wspólnego rozpoznania. Tak było na przykład ze skargami przeciwko Grecji. W tzw. I sprawie greckiej, Dania (3321/67), Szwecja (3322/67), Norwegia (3323/67) i Holandia (3344/67) wniosły cztery oddzielne sprawy przeciwko temu państwu. W toku postępowania sprawy zostały połączone do wspólnego rozpoznania. Skutkiem tego było wydanie jednego rozstrzygnięcia zamiast czterech. Podobna sytuacja miała miejsce w skardze przeciwko Turcji w 1982 r. W sprawach bardziej współczesnych analogiczna sytuacja ma miejsce w skargach Holandii i Ukrainy przeciwko Rosji. Sprawy są też łączone, jeśli opierają się na tym samym stanie faktycznym. Przykładem są sprawy dotyczące Krymu i wschodniej Ukrainy.

Od wejścia w życie Konwencji do 2007 r. skarga międzypaństwowa była wnoszona średnio raz na trzy lata. Sytuacja uległa zmianie wraz z zaostrzeniem polityki zagranicznej prowadzonej przez Rosję i Turcję w stosunku do państw sąsiednich. Konflikt polityczny, a następnie zbrojny z Gruzją, okupowanie ukraińskiego Krymu, Donbasu i Ługańska oraz akt agresji na Ukrainę wpłynęły na liczbę skarg międzypaństwowych wpływających do Trybunału w Strasburgu. Dodatkowo na zwiększenie liczby skarg wpłynął nierozwiązany konflikt przynależności

---

¹¹ *Ibidem*, art. 61.

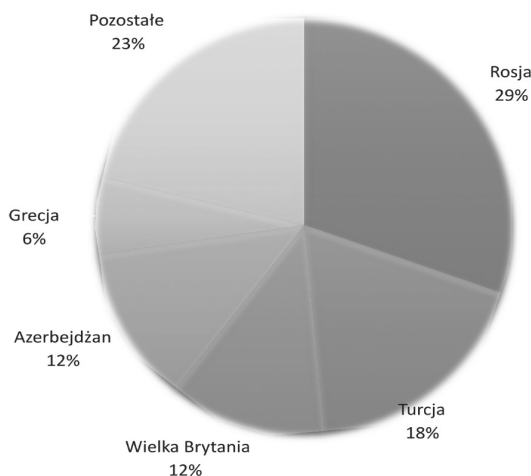
¹² Art. 49 Afrykańskiej Karty Praw Człowieka i Ludów z 27 czerwca 1981 r., OAU Doc. CAB/LEG/67/3 rev. 5, 21 I.L.M. 58 (1982).

¹³ <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=caselaw/interstate&c> [dostęp 14 maja 2023 r.].

państwowej Górskiego Karabachu oraz wzrost aktywności politycznej Turcji¹⁴ w regionie.

Spośród 32 rozpatrywanych i rozpatrzonych przez ETPC spraw niemalże 1/3 skierowana była przeciwko Federacji Rosyjskiej (wykres 1). Skargi w zdecydowanej większości wnoszone były przez państwa sąsiednie, przeciwko którym Rosja prowadziła agresywną politykę, nierzadko przy wykorzystaniu swoich sił zbrojnych.

Niechlubne drugie miejsce w „rankingu państw pozwanych” zajmuje Turcja. Przeciwko temu państwu wniesiono jak dotąd prawie 1/5 wszystkich spraw międzypaństwowych (6 skarg). Na trzecim miejscu znajdują się Wielka Brytania (Zjednoczone Królestwo) (4 skargi) i Azerbejdżan (4 skargi).

Wykres 1. Struktura skarg wniesionych w trybie art. 33 Konwencji ze względu na pozwane państwo

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=caselaw/interstate&c> [dostęp 14.05.2023 r.].

¹⁴ Zob. więcej: J. RÖSLER, *Turcja – w procesie ewolucji od mocarstwa regionalnego do wielkiego mocarstwa*, «Alcumena. Pismo Interdyscyplinarne» 1.1/2020, s. 109-130.

5. SKARGI MIĘDZYPAŃSTWOWE GRUZJI PRZECIWKO ROSJI

Pierwsza skarga międzypaństwowa przeciwko Rosji została wniesiona przez Gruzję w marcu 2007 r.¹⁵ Sprawa ta była pierwszą po ponad dziesięcioletniej przerwie we wnoszeniu tego typu spraw do Trybunału. Skarga ta zainicjowała cały szereg spraw przeciwko Federacji Rosyjskiej. Do grudnia 2022 r. Gruzja skierowała cztery skargi przeciwko Rosji. Sprawy były wnoszone kolejno w sierpniu 2008 r.¹⁶, grudniu 2009 r.¹⁷ i sierpniu 2018 r.¹⁸

Przedmiotem pierwszej sprawy było wydalenie z terytorium Federacji Rosyjskiej obywateli gruzińskich. Działanie strony rosyjskiej było odpowiedzią na wcześniejsze aresztowania na terenie skarżącego państwa oficerów rosyjskich podejrzewanych o działalność szpiegowską. W tej sprawie strona gruzińska zarzucała prześladowanie gruzińskich imigrantów znajdujących się na terenie Rosji. Prześladowania polegające na masowych zatrzymaniach, aresztowaniach i późniejszych deportacjach w ocenie skarżącego stanowiły naruszenie przepisów Konwencji i protokołów dodatkowych. Dnia 30 czerwca 2009 r. Trybunał uznał skargę za dopuszczalną. W wyroku z 3 lipca 2014 r. Trybunał orzekł, że jesienią 2006 r. w Rosji wprowadzono skoordynowaną politykę aresztowania, przetrzymywania i wydalania obywateli gruzińskich, co stanowiło praktykę administracyjną niezgodną z Konwencją i protokołami dodatkowymi. Trybunał, rozpatrując sprawę, ustalił, że doszło do naruszenia między innymi: art. 4 Protokołu nr 4 (zakaz zbiorowego wydalania cudzoziemców), art. 5 (prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego), art. 3 Konwencji (zakaz tortur) oraz art. 13 (prawo do skutecznego środka odwoławczego) w związku z art. 3¹⁹. W kolejnym etapie postępowania, po przedstawieniu uwag przez strony i przedłożeniu przez skarżącego listy domniemanych ofiar, ETPC wydał wyrok w zakresie słusznego

---

¹⁵ ETPC, sprawa Gruzja p. Rosji, skarga nr 13255/07.

¹⁶ ETPC, sprawa Gruzja p. Rosji, skarga nr 38263/08.

¹⁷ ETPC, sprawa Gruzja p. Rosji, skarga nr 61186/09.

¹⁸ ETPC, sprawa Gruzja p. Rosji, skarga nr 39611/18.

¹⁹ Wyrok Wielkiej Izby Trybunału z 3 lipca 2014 r., Gruzja p. Rosji, skarga nr 13255/07.

zadośćuczynienia. W orzeczeniu stwierdzono, że Rosja ma zapłacić kwotę 10 mln euro grupie co najmniej 1500 obywateli Gruzji w związku ze stwierdzonymi naruszeniami Konwencji i protokołów dodatkowych²⁰.

Druga sprawa gruzińska dotyczyła konfliktu zbrojnego, do którego doszło w dniach 7-16 sierpnia 2008 r. na terenie Gruzji i nieuznawanych przez społeczność międzynarodową republik Abchazji i Osetii Południowej. W sprawie skarżący zarzucił stronie przeciwnej, że poprzez ataki na ludność cywilną i jej mienie znajdujące się na terytorium Gruzji umożliwiła lub spowodowała istnienie praktyki administracyjnej skutkującej naruszeniem art. 2 (prawo do życia), art. 3 (zakaz niehumanitarnego traktowania i tortur), art. 5 (prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego), art. 8 (prawo do poszanowania życia prywatnego) i art. 13 (prawo do skutecznego środka odwoławczego) Konwencji, a także art. 1 (ochrona własności) i art. 2 (prawo do nauki) Protokołu nr 1 oraz art. 2 (prawo do swobodnego poruszania się) Protokołu nr 4. W omawianej sprawie Izba po stwierdzeniu dopuszczalności skargi zrzekła się swojej jurysdykcji na rzecz Wielkiej Izby. Po przeprowadzeniu postępowania dowodowego i wysłuchaniu stron, w wyroku z 21 stycznia 2021 r. Trybunał uznał, że Rosja naruszyła większość przepisów konwencyjnych wskazanych przez skarżącą stronę. Wielka Izba uznała, że wydarzenia, które miały miejsce podczas aktywnej fazy działań wojennych (8-12 sierpnia 2008 r.), nie podlegały jurysdykcji Federacji Rosyjskiej w rozumieniu art. 1 Konwencji i w tej części wniosek Gruzji został uznany za niedopuszczalny. Ponadto, skład sędziowski uznał, że nie doszło do naruszenia art. 2 Protokołu nr 1. Jednocześnie stwierdzono, że rozstrzygnięcie w zakresie słusznego zadośćuczynienia nie jest na tym etapie możliwe. W uzasadnieniu podano, że art. 41 Konwencji jako taki ma zastosowanie do spraw międzypaństwowych. Jednocześnie Trybunał uznał, że do przyznania słusznego zadośćuczynienia wymaga się zbadania trzech kryteriów. Są to: rodzaj skargi złożonej przez rząd skarżący, która miała dotyczyć naruszenia podstawowych praw człowieka swoich obywateli; identyfikacja ofiar;

---

²⁰ Wyrok Wielkiej Izby Trybunału z 31 stycznia 2019 r. w kwestii zadośćuczynienia, Gruzja p. Rosji, skarga nr 13255/07.

określenie głównego celu wszczęcia postępowania²¹. Dnia 28 kwietnia 2023 r. Trybunał rozstrzygnął kwestię słusznego zadośćuczynienia. Rozstrzygnięcie w zakresie słusznego zadośćuczynienia wymagało od ETPC zbadania list ofiar naruszeń przekazanych przez stronę skarżącą. Trybunał, opierając się na dokumentach przedstawionych przez Gruzję (strona rosyjska nie podejmowała w tym zakresie żadnych działań), uznał większość ze wskazanych osób za pokrzywdzonych działaniem strony pozwanej²².

Przedmiotem trzeciej sprawy gruzińskiej wniesionej w 2009 r. były zarzuty dotyczące nieprzestrzegania przez Rosję postanowień EKPC, w tym orzeczenia Trybunału z 12 sierpnia 2008 r. w kwestii zastosowanych wobec tego państwa środków tymczasowych. Dodatkowo strona gruzińska zażądała zapewnienia szybkiego i bezwarunkowego uwolnienia czterech małoletnich Gruzinów przebywających w areszcie w regionie Cchinwali w Osetii Południowej znajdującym się pod kontrolą pozwanego państwa. Po wizycie Komisarza Praw Człowieka Rady Europy w Cchinwali, małoletni chłopcy zostali uwolnieni. Rząd Gruzji zdecydował, że nie podtrzymuje swojej skargi. Wobec zaistniałej sytuacji oraz braku jakichkolwiek okoliczności uzasadniających brak poszanowania praw określonych w Konwencji lub jej protokołach, Trybunał uznał dalsze rozpatrywanie skargi za nieuzasadnione. W następstwie tego w marcu 2010 r. skarga została skreślona z listy spraw²³.

W czwartej skardze Gruzja zarzuciła Rosji, że ta prowadzi działania obejmujące nękanie, bezprawne aresztowania, torturowanie, mordowanie i zastraszanie etnicznych Gruzinów, którzy próbują przekroczyć granicę lub mieszkają w pobliżu linii rozgraniczających terytorium kontrolowane przez Gruzinów od Abchazji i Osetii Południowej. Gruzja zarzuciła także stronie rosyjskiej zaangażowanie się w praktykę administracyjną polegającą na nieprzeprowadzaniu w tym zakresie dochodzeń

---

²¹ Wyrok Wielkiej Izby Trybunału z 21 stycznia 2021 r., Gruzja p. Rosji, skarga nr 38263/08.

²² Wyrok Wielkiej Izby Trybunału z 28 kwietnia 2023 r., Gruzja p. Rosji, skarga nr 38263/08.

²³ Decyzja Trybunału z 16 marca 2010 r. w sprawie skreślenia skargi z listy spraw, Gruzja p. Rosji, skarga nr 61186/09.

zgodnych z Konwencją. Strona gruzińska w swojej skardze podniosła także zarzuty dotyczące tego, że pan A. Tatunashvili, obywatel gruziński, został bezprawnie pozbawiony wolności, torturowany i zamordowany przez osoby podlegające jurysdykcji Federacji Rosyjskiej. W skardze podniesiono również to, że Rosja nie przeprowadziła zgodnego z EKPC śledztwa w sprawie bezprawnych aresztowań i morderstw trzech obywateli Gruzji²⁴. W decyzji z 20 kwietnia 2023 r. Trybunał uznał skargę za dopuszczalną.

6. SKARGA MIĘDZYPAŃSTWOWA NIDERLANDÓW PRZECIWKO ROSJI

Skarga Niderlandów przeciwko Rosji²⁵ została wniesiona w lipcu 2020 r. Tłem dla tej sprawy jest zestrzelenie 17 lipca 2014 r. samolotu lotu MH17 należącego do linii Malaysia Airlines. Do zdarzenia doszło nad terytorium wschodniej Ukrainy, znajdującym się wtedy pod kontrolą wojsk rosyjskich i sił zbrojnych nieuznawanej na arenie międzynarodowej Donieckiej Republiki Ludowej. W wyniku zestrzelenia samolotu kierowanym pociskiem raketowym ziemia – powietrze wystrzelonym z wyrzutni Buk M1, należącej do 53. Rakietowej Brygady Przeciwlotniczej sił zbrojnych Federacji Rosyjskiej, zginęło 298 osób, w tym 196 obywateli Niderlandów.

W skardze rząd Niderlandów twierdzi, że strona rosyjska jest odpowiedzialna za śmierć pasażerów i członków załogi lotu MH 17. Jednocześnie strona niderlandzka zarzuca Rosji, że ta nie przeprowadziła należytego śledztwa, co w ocenie skarżącego stanowiło naruszenie art. 2 (prawo do życia), art. 3 (zakaz tortur oraz nieludzkiego lub poniżającego traktowania) i art. 13 (prawo do skutecznego środka odwoławczego) Konwencji.

---

²⁴ ETPC, Gruzja p. Rosji, skarga nr 39611/18.

²⁵ ETPC, Niderlandy p. Rosji, skarga nr 28525/20.

W listopadzie 2020 r. Wielka Izba, rozpatrując skargę Ukrainy przeciwko Rosji²⁶ (skarga nr 8019/16), postanowiła dołączyć do wspólnego rozpoznania skargę Niderlandów (28525/20) i kolejną skargę Ukrainy przeciwko Rosji (skarga nr 43800/14). Trzeba zauważyć, że sprawa Niderlandów została dołączona do skarg Ukrainy z uwagi na to, że dotyczyła zdarzeń, do jakich doszło na terenach tzw. Donieckiej i Ługańskiej Republiki Ludowej. Trybunał już wcześniej, bo od skarg wniesionych w 2014 r., wprowadził podział na sprawy dotyczące Krymu (sekcja trzecia ETPC) i sprawy dotyczące obszarów tzw. Ukrainy wschodniej (sekcja pierwsza ETPC). Trybunał nadał też nowe numery skargom wniesionym przez stronę ukraińską.

Analizując sprawę Niderlandów przeciwko Federacji Rosyjskiej, warto wspomnieć, że w omawianej sprawie zostało złożonych także kilkanaście skarg indywidualnych. Skargi te wnoszone są najczęściej przez rodziny ofiar katastrofy. Są to między innymi skargi: Ayley i inni przeciwko Rosji (nr 25714/16), Angline i inni przeciwko Rosji (nr 56328/18).

W decyzji z 25 stycznia 2023 r. Trybunał po przeprowadzeniu analizy dokumentów złożonych przez strony postępowania uznał skargę Niderlandów za dopuszczalną.

7. SKARGI MIĘDZYPAŃSTWOWE UKRAINY PRZECIWKO ROSJI

Najwięcej skarg międzypaństwowych w całej historii funkcjonowania Trybunału wniosła Ukraina. Do maja 2023 r. państwo to skierowało do Strasburga łącznie 10 skarg²⁷. Z uwagi na przedmiot (podnoszone zarzuty) oraz stronę pozwaną skargi te nierzadko były łączone do wspólnego rozpoznania.

W 2014 i 2015 r. Ukraina pozwała Rosję przed Trybunał w Strasburgu. Oba wnioski dotyczyły wydarzeń na Krymie oraz wschodniej Ukrainie.

---

²⁶ ETPC, Ukraina p. Rosji, skarga nr 8019/16.

²⁷ <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=caselaw/interstate&c> [dostęp 14.05.2023 r.].

Przedmiotem skarg nr 20958/14²⁸ i 38334/18²⁹ były zarzuty oparte na art. 2 (prawo do życia), art. 3 (zakaz niehumanitarnego traktowania i tortur), art. 5 (prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego), art. 6 (prawo do rzetelnego procesu sądowego), art. 8 (prawo do poszanowania życia prywatnego), art. 9 (wolność wyznania), art. 10 (wolność wypowiedzi) i art. 11 (wolność zgromadzeń). Skarżyli się również na podstawie art. 14 (zakaz dyskryminacji), art. 1 Protokołu nr 1 (ochrona własności). W maju 2018 r. Izba zajmująca się sprawami zrzekła się swojej jurysdykcji na rzecz Wielkiej Izby. Natomiast w czerwcu 2018 r. obie sprawy zostały połączone i nadano im nową nazwę Ukraina przeciwko Rosji (w sprawie Krymu) pod skargą nr 20958/14. Po przeprowadzeniu postępowania dowodowego Trybunał uznał skargę za częściowo dopuszczalną. Obecnie sprawa dalej pozostaje na etapie rozpatrywania.

Kolejna skarga przeciwko Federacji Rosyjskiej została wniesiona 13 czerwca 2014 r.³⁰ Sprawa dotyczy uprowadzenia trzech grup ukraińskich dzieci sierot i dzieci bez opieki rodzicielskiej. Osoby dorosłe sprawujące opiekę nad tymi dziećmi miały zostać porwane przez uzbrojonych przedstawicieli sił separatystycznych we wschodniej Ukrainie. W ocenie skarżącego działania Rosji stanowiły naruszenie art. 2 (prawo do życia), art. 3 (zakaz tortur oraz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania), art. 5 (prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego), art. 8 (prawo do poszanowania życia prywatnego) oraz art. 2 Protokołu dodatkowego nr 4 (swoboda przemieszczania się). Do zdarzenia miało dojść trzykrotnie, odpowiednio w czerwcu, lipcu i sierpniu 2014 r. Dzieci wraz z dorosłymi opiekunami miały zostać przetransportowane do Rosji. W każdym przypadku po staraniach dyplomatycznych strony ukraińskiej dzieci i dorośli zostali przekazani Ukrainie. Europejski Trybunał Praw Człowieka zastosował środki tymczasowe zgodnie z art. 39 Regulaminu Trybunału.

Kolejna skarga Ukrainy przeciwko Rosji została wniesiona 9 lipca 2014 r.³¹ Sprawa dotyczyła pozbawienia wolności i nieodpowiedniego

---

²⁸ ETPC, Ukraina p. Rosji, skarga nr 20958/14.

²⁹ ETPC, Ukraina p. Rosji (VII), skarga nr 38334/18.

³⁰ ETPC, Ukraina p. Rosji, skarga nr 43800/14.

³¹ ETPC, Ukraina p. Rosji (III), skarga nr 49537/14.

traktowania przez władze rosyjskie H. Dzhemilova, obywatela ukraińskiego należącego do grupy etnicznej Tatarów krymskich. Sytuacja opisana w skardze dotyczyła postępowania karnego prowadzonego przez władze rosyjskie przeciwko H. Dzhemilovi. Strona skarżąca wniosła skargę i wskazała na domniemane naruszenie art. 2, 3 i 5 Konwencji. W maju 2015 r. skarżący poinformował Trybunał, że nie chce kontynuować skargi. Jako powód podano, że w związku z sytuacją przedstawioną w skardze toczy się już postępowanie zainicjowane skargą indywidualną (skarga nr 49522/14) wniesioną przez H. Dzhemilova. Strona pozwana nie sprzeciwiła się stanowisku Ukrainy. W związku z sytuacją sprawa międzypaństwowa została skreślona z listy.

Dnia 26 sierpnia 2015 r. Ukraina wniosła kolejną skargę przeciwko Federacji Rosyjskiej³². Sprawa Ukrainy przeciwko Rosji (IV) (skarga nr 42410/15) dotyczy głównie wydarzeń na Krymie i wschodniej Ukrainie od września 2014 r. do sierpnia 2015 r.

Do wniesienia kolejnej sprawy przeciwko Rosji doszło w 2016 r.³³ W skardze strona ukraińska zarzucała łamanie praw zawartych w Konwencji na terenach znajdujących się pod kontrolą prorosyjskich separatystów. Skarżący podnosił zarzuty dotyczące naruszenia art. 2 (prawo do życia), art. 3 (zakaz tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania), art. 5 (prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego) oraz art. 6 (prawo do rzetelnego procesu). W maju 2018 r. Izba rozpatrująca sprawę zdecydowała o przekazaniu sprawy Wielkiej Izbie. Skarga została dołączona do trzech innych spraw przeciwko Rosji³⁴ dotyczących działań rosyjskich i prorosyjskich separatystów na terenie wschodniej Ukrainy i Krymu.

Z kolei sprawa nr 55855/18³⁵ wniesiona w listopadzie 2018 r. dotyczy obywateli Ukrainy aresztowanych i ściganych, a w niektórych przypadkach również skazanych, przez Federację Rosyjską pod zarzutem przynależności do organizacji zakazanych przez prawo rosyjskie, nawoływania do nienawiści lub przemocy, zbrodni wojennych, szpiegostwa i terroryzmu. W swojej skardze strona ukraińska zarzuciła naruszenie

---

³² ETPC, Ukraina p. Rosji (IV), skarga nr 42410/15.

³³ ETPC, Ukraina p. Rosji (VI), skarga nr 70856/16.

³⁴ Są to: skarga nr 20958/14, skarga nr 42410/15, skarga nr 8019/16.

³⁵ ETPC, Ukraina p. Rosji (VIII), skarga nr 55855/18.

art. 3 (zakaz tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania), art. 5 (prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego), art. 6 (prawo do rzetelnego procesu sądowego), art. 7 (zakaz karania bez podstawy prawnej), art. 8 (prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego), art. 9 (wolność myśli, sumienia i religii), art. 10 (wolność słowa), art. 11 (wolność zgromadzeń i zrzeszania się), art. 13 (prawo do skutecznego środka odwoławczego), art. 14 (zakaz dyskryminacji) i art. 18 (ograniczenie stosowania ograniczeń praw) Konwencji. Strona ukraińska zarzuca Rosji przyjęcie i stosowanie praktyki administracyjnej obejmującej ograniczanie wyrażania poglądów politycznych dotyczących przywrócenia granic sprzed 2014 r. Sprawa jest na etapie rozpatrywania. Trybunał nie rozstrzygnął jeszcze kwestii dopuszczalności sprawy.

W lutym 2021 r. Ukraina wniosła kolejną skargę przeciwko Rosji³⁶. Sprawa zarejestrowana pod nr 10691/21 dotyczy praktyki administracyjnej stosowanej przez stronę rosyjską, a polegającą na autoryzowanych przez państwo zabójstwach przeciwników Rosji na jej terytorium i poza nim. Ukraina zarzuciła również zaniechanie zbadania tych zabójstw oraz podejmowanie działań mających na celu udaremnienie wysiłków zmierzających do ustalenia osób za nie odpowiedzialnych. Zarzuty sformułowane w skardze dotyczą naruszenia prawa materialnego i proceduralnego art. 2 Konwencji (prawo do życia). Sprawa znajduje się na wstępnym etapie rozpatrywania przez Trybunał w Strasburgu.

Ostatnia sprawa wniesiona w trybie art. 33 Konwencji pochodzi z 28 lutego 2022 r.³⁷ Sprawa została wniesiona zaledwie cztery dni po niczym niesprowokowanej napaści dokonanej przez siły zbrojne Rosji w stosunku do Ukrainy³⁸. Sprawa dotyczy zarzutów strony ukraińskiej o masowych i rażących naruszeniach praw człowieka popełnianych przez Rosję w trakcie operacji wojskowych na terytorium Ukrainy od 24 lutego 2022 r. W przypadku tej sprawy pewnym *novum* jest wniosek złożony

---

³⁶ ETPC, Ukraina p. Rosji (IX), skarga nr 10691/21.

³⁷ ETPC, Ukraina p. Rosji (X), skarga nr 11055/22.

³⁸ P. LEACH, *A time of reckoning?: Russia and the Council of Europe*, «European Human Rights Law Review» 3/2022, s. 219-220.

przez rządy 23 państw³⁹ i organizacji pozarządowej⁴⁰ o dopuszczenie do udziału w sprawie jako trzecia strona. Wykluczenie Rosji z Rady Europy z dniem 16 marca 2022 r. i europejskiego regionalnego systemu ochrony praw człowieka (16 września 2022 r.) nie spowodowało utraty przez to państwo zdolności sądowej i procesowej. Trybunał pozostaje właściwy do rozpatrzenia na podstawie art. 58 Konwencji skarg skierowanych przeciwko Rosji w związku z działaniami lub zaniechaniami mogącymi stanowić naruszenie Konwencji dla spraw wniesionych przed 16 września 2022 r.⁴¹ W sierpniu 2022 r. strona ukraińska skierowała do Strasburga wnioski o zastosowanie środków tymczasowych obejmujących między innymi zapewnienie poszanowania praw ukraińskich jeńców wojennych zgodnie z art. 2 (prawo do życia) oraz udzielanie informacji o warunkach, w jakich się znajdują.

8. ROSJA W RADZIE EUROPY I EUROPEJSKIM REGIONALNYM SYSTEMIE OCHRONY PRAW CZŁOWIEKA

Rosja została przyjęta do RE 28 lutego 1996 r., jako 36. członek tej organizacji. W tym samym dniu strona rosyjska podpisała Konwencję. Ratyfikacja EKPC odbyła się 5 maja 1998 r. i w tym samym dniu umowa weszła w życie.

Po upływie niemal ćwierć wieku od tamtych wydarzeń Rosja została wykluczona z organizacji i europejskiego systemu ochrony praw człowieka. Powodem wyrzucenia Rosji z organizacji była zbrojna, niczym niesprobowana napaść na Ukrainę dokonana 24 lutego 2022 r.

---

³⁹ Austria, Belgia, Chorwacja, Czechy, Dania, Estonia, Finlandia, Francja, Niemcy, Irlandia, Włochy, Łotwa, Litwa, Luksemburg, Holandia, Norwegia, Polska, Portugalia, Rumunia, Słowacja, Słowenia, Hiszpania, Szwecja.

⁴⁰ The Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights.

⁴¹ Resolution of the European Court of Human Rights on the consequences of the cessation of membership of the Russian Federation to the Council of Europe in light of Article 58 of the European Convention on Human Rights, Strasburg, 22 marca 2022 r., https://echr.coe.int/Documents/Resolution_ECHR_cessation_membership_Russia_CoE_ENG.pdf [dostęp 14.05.2023 r.].

Działanie to w sposób oczywisty naruszało standardy Rady, a także postanowienia Konwencji i innych umów, które Rosja jako państwo członkowskie przyjęła na siebie i zgodziła się przestrzegać⁴².

Warto podkreślić szybkość reakcji organizacji na działania jednego z jej członków. Dnia 16 marca 2022 r. Komitet Ministrów RE podczas sesji specjalnej przyjął jednogłośnie rezolucję o wykluczeniu Federacji Rosyjskiej z organizacji z dniem 16 marca 2022 r.⁴³ Przyjęcie rezolucji zostało poprzedzone zdecydowaną opinią Zgromadzenia Parlamentarnego z 15 marca 2022 r., w którym stwierdzono, że Rosja dopuściła się poważnych naruszeń Statutu Rady Europy⁴⁴. W związku z tym oraz z treścią art. 58 Konwencji przewidującym sześciomiesięczny okres wypowiedzenia Rosja przestała być jej stroną z dniem 16 września 2022 r., skutkiem czego przestała być częścią europejskiego regionalnego systemu ochrony praw człowieka. Jest to o tyle ważne, że z dniem opuszczenia tego systemu przeciwko Rosji toczyło się około 18 000⁴⁵ spraw zainicjowanych skargą indywidualną oraz kilkanaście spraw wniesionych na podstawie art. 33 Konwencji.

Statut RE oprócz bezpośredniego wykluczenia państwa z organizacji przewiduje także drugą możliwość, jaką jest wezwanie go przez Komitet Ministrów RE do wystąpienia z organizacji. Działanie takie poprzedzone jest zawieszeniem państwa w prawach członka⁴⁶. W przypadku Rosji nie zdecydowano się na takie pośrednie działanie, co świadczy o wadze naruszeń dokonanych przez to państwo.

Członkostwo Rosji w RE to historia niekończących się sporów i ciągłego napięcia we wzajemnych relacjach. Strona rosyjska blokowała

---

⁴² P. LEACH, *op. cit.*, s. 219-220.

⁴³ Resolution CM/Res (2022) 2 of the Committee of Ministers on the cessation of the membership of the Russian Federation to the Council of Europe, przyjęta przez Komitet Ministrów 16 marca 2022 r., <https://rm.coe.int/0900001680a5da51> [dostęp 15.05.2023 r.].

⁴⁴ Zob. Opinion 300 (2022) Parliamentary Assembly, Consequences of the Russian Federation's aggression against Ukraine, przyjęta 15 marca 2022 r., pobrane z: <https://pace.coe.int/en/files/29885/html> [dostęp 15.05.2023 r.].

⁴⁵ P. LEACH, *op. cit.*, s. 222.

⁴⁶ S. KUBAS, *Wykluczenie państwa członkowskiego z organizacji międzynarodowej*, «Zeszyty Prawnicze» 20.3/2020, s. 81-82.

każdą próbę ograniczenia swojej suwerenności na rzecz organizacji, jej organów czy Trybunału w Strasburgu. Najbardziej jaskrawym przykładem jest sytuacja związana z ratyfikacją Protokołu nr 14 przez to państwo. Państwo to z uwagi na agresywną politykę prowadzoną w stosunku do Czechenii, Gruzji i Ukrainy było kilkakrotnie zawieszane w prawach członkowskich. Ostatnie lata to czas zaostrzenia rosyjskiej retoryki względem Trybunału. Negowanie orzeczeń strasburskich i podważanie pozycji ETPC nie tylko przez sądy powszechne państwa członkowskiego, lecz także przez jego władze doprowadziło do sytuacji, w której Sąd Konstytucyjny Federacji Rosyjskiej 14 lipca 2015 r. wydał orzeczenie, w którym uznał, że orzeczenia wydane przez Trybunał sprzeczne z rosyjską Konstytucją nie mogą zostać wykonane⁴⁷.

W całej historii RE przed 2022 r. tylko jedno państwo opuściło jej szeregi. W 1969 r. rząd Grecji podjął decyzję o wystąpieniu z organizacji⁴⁸. Tym działaniem władze Grecji uprzedziły starania Rady dotyczące wykluczenia tego państwa. Zaistniała sytuacja wynikała z przejścia i sprawowania w latach 1967-1974 władzy przez juntę wojskową, tzw. czarnych pułkowników. Grecja została ponownie przyjęta do RE w 1974 r.⁴⁹ Włączenie na powrót państwa greckiego wymagało zdefiniowania jego obowiązków względem organizacji.

Pozostaje bezspeczne to, że nie można porównywać sytuacji Grecji pod rządami junty wojskowej z lat 60./70. XX w. z obecną sytuacją i działalnością Rosji. Przede wszystkim Grecja od początku lat 50. XX w. pozostawała w sferze państw demokratycznych, należała do struktur Paktu Północnoatlantyckiego, a także czyniła intensywne starania o przyłączenie do Wspólnot Europejskich (obecnie Unia Europejska)⁵⁰.

---

⁴⁷ B. BOWRING, *Russia's cases in the ECtHR and the question of implementation*, [w:] *Russia and the European Court of Human Rights: The Strasbourg Effect*, red. L. MÄLKSOO, W. BENEDEK, Cambridge 2018, s. 191-194.

⁴⁸ V.F. SORIANO, *Facing the Greek junta: the European Community, the Council of Europe and the rise of human-rights politics in Europe*, «European Review of History: Revue européenne d'histoire» 24.3/2017, s. 368.

⁴⁹ K. DZEHTSIAROU, D.K. COFFEY, *Suspension and expulsion of members of the Council of Europe: Difficult decisions in troubled times*, «International & Comparative Law Quarterly» 68.2/2019, s. 448-450.

⁵⁰ Zob. więcej: V.F. SORIANO, *op. cit.*, s. 358-376.

Rosja z kolei ze swoją agresywną polityką zagraniczną i autorytarnymi rządami nigdy nie dążyła do integracji z Europą Zachodnią. Zamiast tego, dokonując inwazji zbrojnej na inne państwo członkowskie, Rosja złamała nie tylko prawa i wolności zawarte w EKPC i protokołach dodatkowych, lecz także podważyła cele organizacji określone w jej Statucie⁵¹.

Opuszczenie przez Rosję organizacji pociąga za sobą opuszczenie europejskiego regionalnego systemu ochrony praw człowieka, a w praktyce zerwanie z ideą ochrony tych praw. Warto zauważyć, że Federację Rosyjską zamieszkuje około 144 mln ludzi, co przed wykluczeniem tego państwa stanowiło ¼ liczby osób podlegających ochronie konwencyjnej. Tym samym stawia to Rosję na pierwszym miejscu pod względem liczby ludności pośród wszystkich państw członkowskich organizacji. Wraz z wykluczeniem Rosji obywatele oraz osoby pozostające pod jej jurysdykcją zostały pozbawione ochrony konwencyjnej.

Rosja jako największe terytorialnie państwo na świecie graniczy podobnie jak Niemcy z największą liczbą państw członkowskich RE⁵² pozostających jednocześnie stronami Konwencji⁵³. Jest to o tyle istotne, że w zdecydowanej większości spraw wnoszonych w trybie art. 33 Konwencji stronami sporu pozostają państwa ze sobą sąsiadujące⁵⁴.

W tym miejscu warto się zastanowić nad tym, dlaczego Rosja przystąpiła do RE, ratyfikowała EKPC i uznała jurysdykcję ETPC, skoro przez cały okres swojego członkostwa blokowała wszelkie próby zmian w europejskim systemie ochrony praw człowieka. W ocenie autora, przystępując do organizacji, a szerzej do europejskiego systemu ochrony praw człowieka, Rosji bardziej zależało na realizacji swoich partykularnych interesów niż na rzeczywistej ochronie praw i wolności konwencyjnych. Państwo to, nie będąc członkiem Unii Europejskiej i nie mogąc wpływać w sposób taki, jakby chciało na politykę europejską, potrzebowało substytutu dla UE, a tym z pewnością jest Rada Europy

---

⁵¹ Statut Rady Europy, podpisany w Londynie 5 maja 1949 r., ETS No. 1.

⁵² Są to: Norwegia, Finlandia, Estonia, Łotwa, Ukraina, Gruzja, Azerbejdżan, Litwa i Polska.

⁵³ <https://www.coe.int/en/web/about-us/our-member-states> [dostęp 15.05.2023 r.].

⁵⁴ Zob. <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=caselaw/interstate&c> [dostęp 16.05.2023 r.].

skupiająca praktycznie wszystkie państwa europejskie⁵⁵. Uczestnictwo w organizacji ułatwiało Rosji prowadzenie polityki międzynarodowej obejmującej obszar Europy.

9. PODSUMOWANIE

Przeprowadzona analiza spraw wniesionych w trybie art. 33 Konwencji pozwala na wyciągnięcie wielu wniosków. W pierwszej kolejności należy zauważyć, że sprawy wniesione przeciwko Federacji Rosyjskiej były wynikiem prowadzenia przez to państwo imperialistycznej, a zarazem agresywnej polityki wobec państw ościennych. Po drugie, prowadzenie przez Rosję wrogich działań o charakterze politycznym i militarnym wpłynęło znacząco na zwiększenie częstotliwości wnoszenia skarg międzypaństwowych do Trybunału w Strasburgu.

W przypadku spraw wnoszonych przeciwko Rosji istotnym czynnikiem jest czas niezbędny na ich rozpoznanie. Do maja 2023 r. z 10 spraw rozpatrywanych przez ETPC wyrokiem zakończono jedynie 2 skargi Gruzji (13225/07, 38263/08) wniesione kolejno w 2007 i 2008 r. Natomiast skarga nr 49537/14 została cofnięta przez stronę ukraińską. Można zatem przypuszczać, że czas niezbędny na rozpoznanie pozostałych spraw będzie równie długi.

Po trzecie, opuszczenie przez Rosję Rady Europy i europejskiego systemu ochrony praw człowieka pozbawiło Trybunał i Komitet Ministrów możliwości wyegzekwowania wykonania wyroku przez to państwo. W tej sytuacji tylko od woli strony pozwanej należy to, czy wyrok ETPC zostanie wykonany czy też nie. W przypadku Rosji można uznać, że będzie z tym problem.

Po czwarte, pomimo tego, że w każdej sprawie skarżący zarzucają Rosji naruszenie wielu praw i wolności konwencyjnych, to jednak cel wnoszenia tych skarg, jak się zdaje, wykracza poza zapewnienie przestrzegania Konwencji i protokołów dodatkowych. W ocenie autora wykorzystywanie przez skarżących instrumentu skargi międzypaństwowej

---

⁵⁵ Do Rady Europy nie należą Białoruś i Watykan.

jest próbą przeniesienia istniejących konfliktów na płaszczyznę międzynarodową i poddanie ich skutków ocenie sądu międzynarodowego, jakim niewątpliwie jest Trybunał w Strasburgu.

Podsumowując powyższe rozważania, można uznać, że skargi wniesione przeciwko Rosji mają na celu bardziej realizację partykularnych interesów strony skarżącej niż zapewnienie ochrony praw człowieka wynikających z EKPC i protokołów dodatkowych. Można uznać, że jest to raczej instrument dodatkowego oddziaływania państwa skarżącego na państwo pozwane, z którym skarżący pozostaje w konflikcie.

SKARGI MIĘDZYPAŃSTWOWE PRZECIWKO FEDERACJI ROSYJSKIEJ W EUROPEJSKIM SYSTEMIE OCHRONY PRAW CZŁOWIEKA

Streszczenie

Przedmiotem artykułu jest obecność Federacji Rosyjskiej w Radzie Europy i europejskim regionalnym systemie ochrony praw człowieka stworzonym w ramach Rady Europy. W pracy zaprezentowano instytucję skargi międzypaństwowej przewidzianą w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Zebrano i poddano analizie wszystkie sprawy wniesione w trybie art. 33 Konwencji przeciwko Rosji. W opracowaniu przedstawiono skutki, jakie wiążą się z wykluczeniem Rosji z organizacji w kontekście rozpatrywanych przez Europejski Trybunał Praw Człowieka spraw przeciwko temu państwu.

INTERSTATE APPLICATIONS AGAINST THE RUSSIAN FEDERATION IN THE EUROPEAN REGIONAL HUMAN RIGHTS SYSTEM

Summary

The subject of this article is the membership of the Russian Federation in the Council of Europe and the European regional human rights protection system created within the Council of Europe. It presents the institution of the interstate complaint provided for in the European Convention on Human Rights, and examines all the cases brought against Russia under Art. 33 of the Convention, showing the effects Russia's exclusion from the organization would bring in the context of the cases the European Court of Human Rights has considered against Russia.

Słowa kluczowe: Europejska Konwencja Praw Człowieka; Rada Europy; Rosja; skarga międzypaństwowa.

Keywords: European Convention on Human Rights; Council of Europe; Russia; interstate application.

Literatura

- BOWRING B., *Russia's cases in the ECtHR and the question of implementation*, [w:] *Russia and the European Court of Human Rights: The Strasbourg Effect*, red. L. MÅLKSOO, W. BENEDEK, Cambridge 2018, s. 188-221.
- DZEHTSIAROU K., COFFEY D.K., *Suspension and expulsion of members of the Council of Europe: Difficult decisions in troubled times*, «International & Comparative Law Quarterly» 68.2/2019, s. 443-476.
- KOLENDOWSKA M., *Skarga do Strasburga – antidotum na złe prawo?*, «Państwo i Społeczeństwo» 4/2003, s. 177-193.
- KOWALSKI J., *Istota mechanizmu kontrolnego w porządku Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, [w:] *System ochrony praw człowieka w Europie w czasie wyzwań pandemicznych*, red. J. JASKIERNIA, K. SPRYSZAK, Toruń 2022, s. 85-100.
- KUBAS S., *Wykluczenie państwa członkowskiego z organizacji międzynarodowej*, «Zeszyty Prawnicze» 20.3/2020, s. 75-90.
- LEACH P., *A time of reckoning?: Russia and the Council of Europe*, «European Human Rights Law Review» 3/2022, s. 219-227.
- MADSEN M.R., *From Cold War instrument to supreme European court: The European Court of Human Rights at the crossroads of international and national law and politics*, «Law & Social Inquiry» 32.1/2007, s. 137-159.
- PŁOSZKA A., *Koniec strasburskiego mechanizmu skargi międzypaństwowej?*, «Studia Europejskie» 2/2013, s. 171-184.
- ROBERTSON A.H., MERRILLS J.G., *Human rights in Europe: A study of the European Convention on Human Rights*, I, Manchester 1993.
- RÖSLER J., *Turcja – w procesie ewolucji od mocarstwa regionalnego do wielkiego mocarstwa*, «Alcumena. Pismo Interdyscyplinarne» 1.1/2020, s. 109-130.
- SORIANO V.F., *Facing the Greek junta: the European Community, the Council of Europe and the rise of human-rights politics in Europe*, «European Review of History: Revue européenne d'histoire» 24.3/2017, s. 358-376.

Strony internetowe

<https://www.coe.int/en/web/about-us/our-member-states>

<https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=caselaw/interstate&c>